

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยในยุคปัจจุบัน ได้พัฒนาเข้าสู่สังคมโลกตามยุคสมัยของโลกแห่งการสื่อสารที่ไร้พรมแดนและเพื่อก้าวให้ทันตามยุคสมัยทัดเทียมกับนานาชาติประเทศ จึงได้มีการพัฒนาระบบต่างๆในสังคมให้รองรับแนวคิด แนวปฏิบัติที่หลังไหลเข้ามาอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองในช่วงที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคมไทยมากมาย วิถีชีวิตของชุมชนได้ปรับเปลี่ยนไปตามกระแสแห่งการพัฒนา ซึ่งเป็นการพัฒนาที่เน้นหนักในด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาประเทศหลาย ๆ ฉบับที่ผ่านมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 จนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งแนวทางการพัฒนาประเทศส่วนใหญ่ล้วนแต่นำแนวคิด แนวปฏิบัติของประเทศตะวันตกมาใช้ โดยไม่ได้คำนึงถึงบริบทอันเป็นพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีมาแต่ดั้งเดิม ก่อให้เกิดความไม่สอดคล้องต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยและเกิดผลเสียตามมาในทุกๆมิติ ทั้งมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม รวมไปถึงการเกิดปัญหาการทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ดังปรากฏให้เห็นในภาวะปัจจุบันนี้ที่ถึงแม้ว่า ประเทศจะดูทันสมัยขึ้น ค่าแรงงานขั้นต่ำของประชาชนสูงขึ้น แต่ในความเป็นจริงที่พบเห็นนั้น คนในสังคมส่วนใหญ่กลับรู้สึกแย่กับสภาพวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคม เกิดการว่างงานในหมู่คนจำนวนมาก ค่าครองชีพสูง เกิดความเสื่อมถอยด้านวัฒนธรรม ทั้งนี้เกิดจากการพัฒนาที่ขาดทิศทางและจุดยืนของตนเองและเท่าที่ผ่านมาผลประโยชน์จากการพัฒนาประเทศส่วนใหญ่ได้ตกอยู่กับคนส่วนน้อย ที่มีโอกาสเข้าถึงแหล่งทรัพยากรต่างๆ เท่านั้น การกระจายรายได้ไปสู่ภาคชนบทที่เป็นนโยบายหลัก ๆ ยังมองไม่เห็นเป็นรูปธรรม อีกทั้งช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนกลับยิ่งห่างกันมากขึ้น ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมมากขึ้นตามไปด้วย ทั้งนี้โดยเนื้อหาประเด็นหลักแล้วอาจเนื่องมาจากวิถีแห่งการพัฒนาได้ขาดความเตรียมพร้อมในด้านรากฐานอันสำคัญซึ่งได้แก่ ตัวบุคคลในสังคม ที่ส่วนใหญ่แล้ววิถีชีวิตยังคงผูกพันอยู่กับระบบเก่าๆที่มีมาแต่ดั้งเดิม โดยที่อาจมีการนำเอาวัฒนธรรมใหม่มาผสมผสานวัฒนธรรมเดิมที่เกิดจากการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ด้านต่าง ๆ และนำมาลองผิดลองถูกประยุกต์ใช้เอง แต่ทั้งนี้ก็ได้ทั้งวิถีชีวิตเก่า ๆ ไปโดยสิ้นเชิง โดยเฉพาะในเรื่องระบบความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน

พื้นฐานทางสังคมไทยแต่เดิมนั้น ค่อนข้างเป็นสังคมที่มีแต่ความสงบสุข มีการพึ่งพาอาศัยกัน อยู่กันแบบพี่แบบน้อง และทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยการกสิกรรม การดำเนินชีวิตโดยทั่วไปจึงเป็นไปแบบเรียบง่าย มีวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับธรรมชาติ สิ่งเหนือธรรมชาติ และคนในสังคมด้วยกันเมื่อมีการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่พวกก็เกิดมีความสัมพันธ์ต่อกันในหลายๆ รูปแบบ ซึ่งสิ่งนี้เองที่โยงใยคนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข โดยความสัมพันธ์ทางสังคมขั้นพื้นฐานที่เห็นเป็นปรากฏการณ์โดยทั่วไปก็คือ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ไม่ว่าจะเป็นการนับญาติโดยสายเลือดหรือการเกี่ยวดองกันก็ตาม อาจเนื่องด้วยเครือญาติคือกลุ่มพื้นฐานทางสังคมของมนุษย์ พอคนเกิดมาก็ต้องเป็นสมาชิกของกลุ่มโดยอัตโนมัติ ดังนั้น กลุ่มเครือญาติจึงสามารถพบเห็นได้ในทุกทุกสังคม ในบางสังคมที่ไม่ซับซ้อน เราก็อาจพบปรากฏการณ์บางอย่างที่กลุ่มเครือญาติได้ถูกใช้ปฏิบัติภารกิจของสังคมในแทบทุกด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง และศาสนา หรือตำแหน่งในทางการบริหารปกครองชุมชนก็ขึ้นอยู่กับสถานภาพในกลุ่มเครือญาติ อาทิเช่น เป็นผู้ใหญ่ที่สุดในกลุ่มสังคมญาติที่เก่าแก่ที่สุดในชุมชน นอกจากนี้แล้วยังมีความสัมพันธ์รูปแบบอื่น ๆ อีกมากมาย และที่โดดเด่นเป็นอย่างยิ่งในสังคมไทยนั้นก็คือ ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ด้วยเหตุที่ว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่มีโครงสร้างทางสังคมที่ซับซ้อนและประกอบด้วยสถาบันอันเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างเป็นปึกแผ่นนั้นอันได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการเมืองและการปกครอง สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา ซึ่งสถาบันเหล่านี้ไม่ได้ดำรงอยู่อย่างโดด ๆ หากแต่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน อาศัยพึ่งพากัน รวมถึงคนในสังคมที่ดำรงบทบาทหน้าที่ในสถาบันเหล่านั้นด้วย โดยที่บางคนอาจจะแสดงบทบาทในเชิงซ้อนและทุกคนต่างเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ถึงแม้ว่าลักษณะการถือกำเนิดจะเป็นปัจเจกชนก็ตามแต่แต่ละคนก็มีอิทธิพลของสังคมแอบแฝงอยู่และสังคมก็เป็นเวทีอันกว้างใหญ่ที่ปัจเจกบุคคลดำรงชีวิตและบทบาทอยู่ซึ่งบทบาท หน้าที่ ฐานะ หรือตำแหน่งของบุคคลในสังคมเหล่านี้ เราเรียกกันว่า “สถานภาพทางสังคม” ในขณะเดียวกันทุกคนย่อมทำตามบทบาทและสถานภาพของตัวเอง ด้วยเหตุเหล่านี้เองที่ก่อให้เกิดชนชั้นทางสังคมที่มาจากความแตกต่างทางด้านฐานะ อำนาจและหน้าที่ ระบบชนชั้นนี้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางสังคมของคนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะส่งอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ของคนในเชิงอุปถัมภ์ ที่ฝ่ายที่เป็นผู้ให้จะเป็นบุคคลมีความพร้อมในด้านทรัพยากร ความมั่งคั่ง และอำนาจ และเป็นคนในชนชั้นที่เหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่งที่เป็นผู้รับ ซึ่งเป็นผู้ต้องการความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ จากที่กล่าวมาเบื้องต้นรวมทั้งความเชื่อในเรื่องการเกิดใหม่ เชื้อในเรื่องกฎแห่งกรรม ทั้งความหมายในด้านวัตถุและศีลธรรมโดยอาจสืบเนื่อง

มาจากคนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จึงทำให้คนในสังคมไทยยอมรับความแตกต่างส่วนตัวในการมีทรัพย์สินเงินทองและอำนาจวาสนาว่า เป็นเรื่องธรรมดาหรือเป็นไปตามธรรมชาติ ส่วนในด้านพฤติกรรมก็ส่งผลให้มีความสัมพันธ์ทางสังคมส่วนตัวแบบเจ้านายกับไพร่ นายกับบ่าว ผู้ใหญ่กับผู้น้อย ลูกพี่กับลูกน้อง เป็นแบบความสัมพันธ์ที่สำคัญที่สุดที่ได้ในการจัดระเบียบสังคมไทย ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ เป็นความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนรากฐานของความไม่เสมอภาคในการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองก็ตาม แต่คนในสังคมต่างยอมรับและให้ความสำคัญที่จะสร้างความสัมพันธ์ในรูปแบบนี้เป็นอย่างมากโดยเฉพาะในระบบราชการ หรือแม้กระทั่งแต่ในชุมชนเอง รูปแบบการอุปถัมภ์อาจผูกพันเกี่ยวข้องด้วยความเป็นเครือญาติ เป็นเพื่อน หรือเป็นพวกเดียวกัน ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ เป็นเพียงหนึ่งในหลาย ๆ รูปแบบความสัมพันธ์ที่มีอยู่ในสังคมไทย แต่คนในสังคมให้ความสำคัญเป็นอย่างมากและฝังตัวอยู่ในสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านานแล้ว ดังเห็นได้จากงานการศึกษาสังคมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ของ ม.ร.ว.อดิน ระพีพัฒน์ ที่กล่าวเอาไว้ว่า สังคมไทยก่อนการปฏิรูปการ ปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการแบ่งชนชั้นออกเป็นสองชนชั้น หรือสองฐานันดร คือ ชนชั้น ปกครองที่ประกอบด้วย เจ้า - นาย ชนชั้นที่ถูกปกครองที่ประกอบด้วย ไพร่ - ทาส สิ่งสำคัญที่ทำให้คนสองชนชั้นหรือทั้งสองฝ่ายดำรงความสัมพันธ์ทางสังคมต่อกันไว้ได้ก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่างนายกับไพร่ ซึ่งในเนื้อหาของความสัมพันธ์นั้น เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นโดยผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ รูปแบบหนึ่งซึ่งไม่เท่าเทียม ผู้เป็นนายมักจะได้รับของกำนัล และแรงงานไพร่ที่มาช่วยงาน สิ่งสำคัญที่ผู้เป็นนายให้แก่ไพร่ก็คือ การคุ้มครองลูกน้อง การได้สิทธิพิเศษ หรือให้ความช่วยเหลือเมื่อเวลากระทำผิด(อดิน ระพีพัฒน์ , 2527)

ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทยเรื่อยมาภายใต้สภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและสถานการณ์ของคนที่เปลี่ยนมาขึ้นอยู่กับความมั่งคั่งเชิงเศรษฐกิจ แต่เหตุปัจจัยแห่งการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ก็ยังไม่ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมไทยพื้นฐาน เพียงแต่ได้ส่งผลต่อแนวคิดเกี่ยวกับหลักความสัมพันธ์ทางสังคมบ้าง เช่น คำที่ใช้เกี่ยวกับผู้มีอำนาจ เจ้านาย เดิมหมายถึง ผู้มีอำนาจในทางการปกครอง ก็ได้ขยายขอบเขตความหมายครอบคลุมไปถึงผู้มีอำนาจบริหารในองค์กรทางการค้า หรือผู้บังคับบัญชาในหน่วยงาน ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับผู้น้อยในระบบอุปถัมภ์ ซึ่งผูกพันด้วย "บุญคุณ" ยังคงเป็นเรื่องหลักที่มีความสำคัญมาก ถึงแม้ว่าความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจกลายรูปไปเป็นความสัมพันธ์เชิงผลประโยชน์ทางการค้ามากขึ้น

การอุปการะอุ้มชูเป็นระยะเวลานานมีน้อยลง แต่กลายเป็นการแลกเปลี่ยน ที่มีสัญญาในการตอบแทนเป็นหลักมากขึ้น (สุวรรณ สถาอาพันธ์, เมืองน้อย บุญเนตร, 2542)

จะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในสังคมไทย ยังคงมีอยู่และดำรงบทบาทสำคัญทางสังคมต่อวิถีชีวิตของชุมชน โดยที่เนื้อหาแห่งความสัมพันธ์ไม่ได้หยุดนิ่งคงที่ตลอดเวลา หากแต่มีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวให้เข้ากับสังคมยุคใหม่ การที่สังคมไทยเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ระบบทุนนิยมและมีการพัฒนาประเทศมากขึ้น รวมทั้งการที่คนในสังคมต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนของธรรมชาติและเศรษฐกิจ เขาจึงยึดบุคคลไว้เป็นที่พึ่งโดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นหลัก อีกทั้งสภาพแวดล้อมและพื้นฐานทางวัฒนธรรม ก็เป็นสิ่งที่เอื้อต่อการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของสายสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ (ชยันต์ วรรธนะภูติ และคณะ , 2537)

จากสภาพของสังคมทั้งในอดีตและปัจจุบัน เห็นได้ว่า ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์นั้น จะแทรกตัวอยู่ในทุกระบบของสังคม จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมเชิงอุปถัมภ์ที่มีอยู่ในชุมชนนั้น มีรูปแบบ/โครงสร้างอย่างไร และดำรงอยู่ภายใต้เงื่อนไขใด มีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งเสริมและสนับสนุนความสัมพันธ์รูปแบบนี้ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวจะเป็นข้อมูลที่ช่วยทำความเข้าใจระบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ที่เป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์หลักในชุมชนได้ชัดเจนขึ้นและเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาและแก้ปัญหาของชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพของชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบ และโครงสร้าง ของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ในระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของชุมชนชนบท
2. เพื่อศึกษาเงื่อนไข/ปัจจัยที่มีผลต่อความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ในชุมชนชนบท

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทำให้ได้ทราบถึงรูปแบบ / โครงสร้างของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ที่มีอยู่ในระบบสังคม การเมือง และเศรษฐกิจของชุมชนชนบท
2. ทราบถึงภาวะเงื่อนไข / ปัจจัยที่มีอิทธิพลสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในระบบสังคม การเมือง และเศรษฐกิจของชุมชนชนบท

3. ได้ข้อมูลให้แก่บุคคล องค์การที่เกี่ยวข้องในด้านการศึกษา การพัฒนา เพื่อนำไปประยุกต์ใช้วางแผนส่งเสริม พัฒนาชุมชนต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ หมายถึง การที่บุคคลสองฝ่าย มีความแตกต่างกันในด้านอำนาจ และมีการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกันในด้านสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นไปโดยความสมัครใจ ความสัมพันธ์นี้ไม่ได้สืบทอดโดยสายเลือด หากแต่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีการปฏิสัมพันธ์กันภายใต้สถานการณ์ต่างๆ ในสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำกันอยู่

ชุมชนชนบท หมายถึง สังคมหมู่บ้านที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมใหญ่ และมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก มีวัฒนธรรม ประเพณีเป็นแบบของตนเองในการควบคุมและเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเข้าด้วยกัน และให้ความสำคัญในเรื่องของความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มีความใกล้ชิดกันอย่างไม่เป็นทางการ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

รูปแบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ หมายถึง ลักษณะความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของบุคคลสองฝ่ายที่เกิดขึ้นโดยทางตรง หรือทางอ้อม ซึ่งความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์โดยทางตรงนั้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองฝ่ายที่มีการพบปะติดต่อกันเองโดยไม่ต้องอาศัยคนกลาง ส่วนความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์โดยทางอ้อม เป็นความสัมพันธ์ที่ต้องอาศัยการผ่านคนกลางเป็นตัวเชื่อมโยง

โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ หมายถึง องค์ประกอบของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ซึ่งประกอบด้วยบุคคลที่ต่างฐานะ สถานภาพและบทบาทมีการแลกเปลี่ยนกันแบบตัวต่อตัวในแนวดิ่ง

เงื่อนไข หมายถึง สิ่งที่มีมูลเหตุจูงใจก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ในชุมชนชนบท ได้แก่ เงื่อนไขทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ

ปัจจัย หมายถึง องค์ประกอบที่อยู่ภายในและภายนอกชุมชน ที่ส่งเสริมและเอื้อต่อความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ได้แก่ ปัจจัยทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้ คือ

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกหมู่บ้านห้วยปลิง หมู่ที่ 3 ตำบลม่อนจอง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีเหตุผลในการคัดเลือกพื้นที่ทำการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ

1.1 เป็นหมู่บ้านในแถบชนบทที่มีปรากฏการณ์ตามประเพณี ที่ผู้ศึกษาวิจัยมุ่งที่ศึกษาอันได้แก่ ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ที่แฝงอยู่ในชุมชนรูปแบบต่าง ๆ

1.2 เป็นหมู่บ้านชนบท ที่มีพื้นที่ตั้งอยู่ในเขตป่าที่ค่อนข้างสมบูรณ์ ซึ่งเป็นเขตอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ ชาวบ้านยังคงพึ่งพิงธรรมชาติในวิถีแห่งการผลิต หมู่บ้านตั้งอยู่โดด ๆ ห่างจากหมู่บ้านอื่นในตำบลเดียวกันและห่างจากตัวอำเภออมก๋อย 68 กิโลเมตร การคมนาคมยังไม่ค่อยสะดวกมากนักในช่วงฤดู

1.3 เป็นหมู่บ้านที่มีระบบการผลิตแบบกึ่งยังชีพกึ่งค้าขายแลกเปลี่ยน และยังมีระบบแนวคิดความเชื่อ วัฒนธรรม และระบบความสัมพันธ์ภายในชุมชน

1.4 เป็นหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากการขยายบทบาทของรัฐ และการขยายตัวของอิทธิพลภายนอก ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ที่จะใช้ระบบความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์มาสู่ตนเองให้ได้มากที่สุดในรูปแบบต่างๆ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาในการศึกษา ดังนี้

2.1 บริบทชุมชน

2.1.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชน

2.1.2 สภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชน

2.1.3 โครงสร้างทางสังคมของชุมชน

- สภาพการตั้งบ้านเรือน
- ลักษณะครอบครัว
- การศึกษา
- เศรษฐกิจและแบบแผนการผลิต
- ศาสนา ความเชื่อ จารีตประเพณีและวัฒนธรรม
- สุขภาพอนามัย

- การปกครอง
- กลุ่มทางสังคมในหมู่บ้าน

2.2 ศึกษารูปแบบและโครงสร้างของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ที่มีอยู่ในระบบสังคม การเมืองและเศรษฐกิจของชุมชนชนบท

- ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในชุมชนชนบท
- รูปแบบและโครงสร้างของระบบอุปถัมภ์ที่มีอยู่ในชุมชนชนบทในระบบสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ ของชุมชนชนบท

2.3 เจื่อนไข/ปัจจัย ที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ของชุมชนชนบท

2.3.1 เจื่อนไข / ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในระบบสังคมของชุมชนชนบท

2.3.2 เจื่อนไข / ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในระบบการเมืองของชุมชนชนบท

2.3.3 เจื่อนไข / ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในระบบเศรษฐกิจของชุมชนชนบท